

Het is een bijzondere ring eeuwenoude huizen rond de Amersfoortse binnenstad: de Muurhuizen, op de plek van de eerste stadsmuur. De laatste jaren is het er opvallend drukker geworden. Amersfoort is ontdekt door toeristen. Ze lezen het informatiebordje op het voormalige koetshuis waar ik zelf werk. Ooit stonden daar de paarden en koets van stadhouder Willem V en zijn vrouw Wilhelmina van Pruisen – de koets waarin Wilhelmina van Pruisen zat toen zij juni 1787 werd aangehouden door de patriotten. En om maar meteen met meer namen te strooien: even verderop aan de overkant staat Bollenburgh, het prachtige huis waar landsadvocaat Johan van Oldenbarnevelt (1547-1619) zijn jeugd doorbracht en om de hoek is het Mondriaanhuis, geboorteplek van de beroemde kunstschilder en museum.

Historisch gezien is dit een interessante plek dus. Maar ook bouwkundig zijn de Muurhuizen een verhaal op zich. “Vooral grote, middeleeuwse huizen zijn het, die nog prachtig het tracé van de oudste stadsmuur laten zien. Je kunt nog de hele cirkel rondlopen. Unesco-waardig zijn ze genoemd!”, zegt Sandra Hovens, restauratie-

Mix van muurhuizen

Wat de Amersfoortse muurhuizen vooral zo interessant maakt zijn bouwsporen uit verschillende tijden. Als je goed kijkt zie je ze.

tekst en foto's *Louël de Jong*

architect en adviseur monumentenzorg bij de gemeente Amersfoort.

Het is niet zomaar een ring pittoreske, eenduidige middeleeuwse huizen. Er zijn allerlei bouwsporen uit latere periodes te zien. Hoge achttiende-eeuwse schuiframen bijvoorbeeld of een deuroplijsting in renaissancestijl, met de vormen van een Romeins tempelfront. Dat maakt een wandeling interessant. Na de middeleeuwen stagneerde de groei van Amersfoort, voor nieuwe (bouw)ontwikkelingen was geen geld, zoals wel in veel Hanzesteden. In plaats daarvan werden bestaande voorgevels ‘gemoderniseerd’ of andere aanpassingen gedaan. Pluspunt is wel dat daardoor veel originele huizen behouden zijn gebleven.

OUDER DAN GEDACHT

“De armoe houdt ons knap’, zei een vroegere collega van mij vaak met een knipoog naar deze oude uitdrukking”, aldus Hovens, doelend op de Amersfoortse binnenstad. Veel muurhuizen blijken zelfs ouder dan gedacht en waren in de veertiende eeuw waarschijnlijk al onderdeel van die eerste verdedigingsmuur. Dat vermoeden was er al bij enkele huizen, maar recent onderzoek heeft dat ook bevestigd voor Muurhuizen nummers 1 en 3, en voor huis Bollenburgh (nr.

19). Jaarringenonderzoek toonde aan dat de houtconstructies uit circa 1390 dateren. En zo komen bij restauratiewerkzaamheden en verbouwingen in de huizen steeds nog nieuwe feiten aan het licht – met dank aan betere technieken en meer aandacht voor bouwhistorie.

Op Muurhuizen 1 was lange tijd een muziek- en balletschool gevestigd, nu een uitgeverij. Het grote (zaal)huis heeft typisch middeleeuwse kenmerken: massieve bakstenen muren, kleine ramen (glas was duur en schaars) en een hoog dak met forse trapgevel aan de zijkant. Het ernaast gelegen Muurhuizen 3 is een mooi voorbeeld van zo’n later gemoderniseerd huis met juist een rij hoge ramen met veel raamroeden – gekscherend ook wel ‘patatsnijders’ genoemd. Deze voorgevel werd in de achttiende eeuw aangebouwd, de oude gevel werd daarmee onderdeel van het interieur. Bollenburgh is een van de weinige muurhuizen waar nog een dunne, lichte afwerklaag op de buitengevels aanwezig is. Met de gemeente is afgesproken dat dit zo blijft. Het is

typisch middeleeuws, zo wilde men de bakstenen muur netjes afwerken. Die bakstenen (kloostermoppen) waren veel groter dan onze huidige bakstenen. Vanwege het bakproces in veldovens vertoonden ze bovendien flinke maat- en kleurverschillen en ze lagen niet alleen in de lengte, zoals tegenwoordig, maar ook overdwars de muur in. Grofweg kun je zeggen: hoe groter de baksteen, hoe ouder het pand. Al wandelend over de Muurhuizen, ook de naam van de

ringweg, is dat alleen al een eyeopener.

Toch zijn er ook nieuwe muurhuizen. Architect Berry Dillen ontwierp die even verderop: eigentijds maar goed aansluitend bij de historische struc-

tuur. De voorgevels hebben een gesloten karakter met hooggeplaatste vensters, evenals de oudste muurhuizen, en ook loopt de nok evenwijdig aan de straat. Een stuk opzienbarend is het bouwwerk van architect Abel Cahen die wel meer opmerkelijks op zijn naam heeft staan. In 1976 ontworpen, maar pas in 1988 opgeleverd vanwege fel protest van omwonenden tegen de moderne >>

Hoe groter de baksteen, hoe ouder het pand

ACHTERZIJDE

De muurhuizen zijn niet alleen interessant aan de voorgevelzijde. Een wandeling langs de singels aan de achterzijde is minstens zo fraai. De eerste stadsmuur had oorspronkelijk een dubbele omgrachting. De oude buitengracht is nog aanwezig, met zicht op de historische achtergevels.

>> kolos. Vooral de grauwe, grijze betonsteen zorgde voor discussie. Toch is het architectonisch ook een geprezen bouwwerk, met zes torens en binnen een wirwar aan kleine ruimtes, stegen, poorten en binnenplein met glazen koepel. Oorspronkelijk was het bestemd voor de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek, tegenwoordig zijn er culturele instellingen gevestigd en heet het 'Stad van Cahen'. Hovens wijst nog op een paar bijzonderheden. Dat er nog middeleeuwse kaarsnisjes te zien zijn in de poort onder de Dieventoren, een muurtoren die vanaf de vijftiende eeuw ook diende als stadsgevangenis. Dat andere achthoekige torens niks te maken hebben met de verdedigingsmuur, maar oude traptorens zijn én statussymbolen waren met hun torenspitsjes met vergulde windvanen. Dat er nog een stuk stadsmuur steekt uit de zijgevel van Huis Tinnenburg (1414). En was al gezegd dat ook de Onze-Lieve-Vrouwetoren is gebouwd op het tracé van de eerste stadsmuur, vlak nadat de tweede stadsmuur klaar was? Nooit geweten dat mijn straat zoveel geheimen heeft. <<

Een wirwar
aan stegen
en poorten

INFORMATIE

De Muurhuizen is een cirkelvormige straat op de plek van de afgebroken eerste stadsmuur. Het merendeel van deze ring heet Muurhuizen, het overige deel gaat over in Breestraat en Krankeledenstraat. Op pad met een stadsgids of meer informatie: [Via amersfoortsegidsen.nl](http://Viaamersfoortsegidsen.nl) zijn stadswandelingen te boeken die over de Muurhuizen gaan en ook via de VVV is informatie verkrijgbaar. Rondje Muurhuizen is bijna 1,5 km. Andere stadswandelingen via gildeamersfoort.nl